

в справі підготовки естетично розвиненої особистості офіцера-прикордонника, що необхідно розглядати напрямком подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабков М. І. Формування естетичної культури у студентів юридичних вищих навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / М. І. Бабков. – Луганськ, 2010. – 20 с.
2. Грязнов І. О. Естетичне виховання майбутніх фахівців в умовах вищого навчального закладу / І. О. Грязнов // Збірник наукових праць № 51. Серія: Педагогічні та психологічні науки / редкол. Романишина Л. М. та ін. – Хмельницький: Внд-во НАДПСУ, 2009. – С. 17–20.
3. Джигун Л. М. Естетичне виховання курсантів Національної академії прикордонних військ України засобами зарубіжної літератури: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 20.02.02 / Л. М. Джигун. – Хмельницький, 2001. – 21 с.
4. Карпунова Н. Г. Морально-естетичне виховання курсантів вищих навчальних закладів системи МВС України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Н. Г. Карпунова. – Луганськ, 2004. – 20 с.
5. Могілевська Н. Е. Формування естетичного відношення до людини у курсантів вищих навчальних закладів системи МВС України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Н. Е. Могілевська. – Луганськ, 2004. – 20 с.
6. Семенов Ю. М. Естетичне виховання курсантів вищих військових закладів освіти: дис. ... канд. пед. наук: 20.02.02 / Семенов Юрій Миколайович. – К., 1998. – 183 с.
7. Темко Г. Д. Основи формування системи виховання воїна в Україні у період утвердження державності (світоглядно-філософський аналіз): монографія / Г. Д. Темко. – К.: Варта, 1997. – 288 с.

УДК 378.147 + 371.233

О. П. ЮЗПК

ОСОБАИВОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ ЭКСКУРСИИ С МЕТОЮ ДУХОВНО-ПРОФЕСИЙНОГО СТАНОВАЕНИЯ МОАОДИ

Розкривається проблема відродження духовних цінностей в процесі становлення особистості. Розглядаються питання підготовки і проведення навчальних і позанавчальних екскурсій та їх значення у духовно-професійному розвитку особистості.

Ключові слова: навчальна екскурсія, позанавчальна екскурсія, діти з обмеженими можливостями, інклюзивне навчання, духовність, професійне становлення.

О. П. ЮЗЫК

ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ ЭКСКУРСИИ С ЦЕЛЬЮ ДУХОВНО-ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНОВАЕНИЯ МОАОДЕЖИ

Раскрывается проблема возрождения духовных ценностей в процессе становления личности. Рассматриваются вопросы подготовки и проведения учебных и внеучебных экскурсий и их роль в духовно-профессиональном развитии и становлении личности.

Ключевые слова: учебная экскурсия, внеучебная экскурсия, дети с ограниченными возможностями, инклюзивное обучение, духовность, профессиональное становление.

O. P. JUZYK

PECULIARITIES OF EXCURSION CONDUCT TO PROMOTE PROFESSIONAL ESTABLISHMENT OF THE YOUTH

The question of the revival of spiritual values in the process of personality formation is traced in the article. The issues of preparation and conduct of educational and extracurricular excursions and their role in spiritual and professional development of a personality have been revealed.

Keywords: educational excursion; extracurricular excursion, children with limited capacity; inclusive education; spirituality; professional establishment.

Проблемою з проблем є виховання людини у найвищому, найглибшому значенні цього слова. Духовний дисбаланс нинішнього суспільства поглиблює зневіра і безсердечність. Класики вітчизняної педагогічної думки неодноразово відзначали: якщо людина не вірить у Бога, то вона вірить у щось інше, уподібнюючись тому, в що вірить. Віра в Бога одухотворює й надихає людину, спрямовує до пошуку ідеалів милосердя, добра, справедливості, любові. І навпаки – гроші, влада тощо скеровують людину на дорогу жадоби, владолюбства, цинізму, моральної деградації. Без віри та любові людина спустошується, черствіє, наближається до тієї межі, за якою панує хаос. О. Гончар свого часу застерігав: *«Духовність людини така ж тонка, як озоновий шар, що захищає планету. Тонка і тендітна, а забезпечує життя в усіх його видах. Коли проломлено шар духовності – гине людина, коли проломлено озоновий – приречена планета»* [4, с. 86].

У педагогічному сенсі духовність це – вирощування, створення, плекання, зміцнення і осердечення душі людини. Духовне виховання охоплює всі сфери життя, виявляється у ставленні до рідних, інших людей, природи, рідного краю, Батьківщини, рідного слова, праці та ін. Ознакою духовного начала людини є моральне почуття, моральний закон, так зване внутрішнє «Я» або совість, як прийнято називати. Саме совість допомагає відрізнити людині погане від доброго, моральне від аморального. Потреба у пізнанні світу та місця свого у цьому світі і є невід'ємними компонентами духовного та професійного становлення молоді людини.

Сучасні вітчизняні вчені (Вишневський О., Кононенко П., Сагач Г., Єніжко В. та ін.) вказують, що у центрі проблем онтогенезу, етнопсихології, держави, мови, культури тощо стоїть людина, як носій української ментальності, духовних цінностей [7]. В «Українському педагогічному словнику» подане наступне визначення духовності: «індивідуальна вираженість у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити, діяти для інших» [5, с. 106].

В історіогенезі духовності в контексті виховання, зазначає О. Єухомлинська, це поняття постає багатоаспектним явищем, вбирає в себе шпрокку палітру значень, за якими стоїть певний світогляд, позиція, ідеологія [9, с. 3]. Вчена наголошує, що лише в останнє десятиліття духовність широко застосовується в педагогічному обігу, торкаючись найважливіших синонімічних понять душі, духу-культури, цінностей, ідеалів тощо. Мета формування духовності – це виховання в дітей і молоді високих інтелектуально-моральних інтересів і запитів, ціннісних поглядів, орієнтацій та переконань; створення таких умов, які сприяли б розвитку моральної активності дитини.

О. Єавченко конкретизує та визначає зміст і методику духовного та морально-етичного виховання молодших школярів, вказуючи на цінність і сенс людського життя; виховання морально-етичних якостей; етики поведінки [8]. Одним із напрямів залучення молоді до християнських цінностей є краєзнавча та екскурсійно-пошукова робота, яка знайомить з досвідом і традиціями адаптації християнсько-моральних цінностей до культури рідного краю [9, с. 37].

У працях педагогів (Д. Мазіха, Н. Опанасенко, А. Кузьмінський, В. Ягупов та ін.) описана роль навчальних екскурсій у навчально-виховному процесі, подана їх класифікація та організація у позашкільних освітніх закладах. [6; 7; 12]. У контексті досліджень у галузі християнської культури як цивілізаційного феномена важливим є вивчення методики проведення навчальних екскурсій за Є. Русовою, М. Годиною, В. Грекуловим, Т. Когут та іншими педагогами, а також наукові розвідки про роль екскурсій в історичному ракурсі [10].

Метою статті є розкриття значення навчальної та позанавчальної екскурсії у вищому навчальному закладі (ВНЗ) як важливого інструменту духовно-професійного становлення особистості.

Екскурсія (від лат. *excursion* – поїздка, прогулянка) – це колективне відвідування музеїв, виставок, підприємств, природного довкілля з пізнавальною метою. Основними завданнями екскурсії є збагачення знань студентів, встановлення зв'язків теорії з практикою; розвиток творчих здібностей молодих людей, їх спостережливості, естетичних смаків, актуалізації пізнавальних інтересів. Під час екскурсії формується світогляд; здійснюється сприяння професійному становленню вихованців [12, с. 154].

Екскурсія має свої особливості в організації і методиці проведення. Її ознаки говорять про схожість з іншими формами виховної роботи або ж підкреслюють її корінну відмінність від них.

М. Фіцула виокремлює наступні загальні ознаки для всіх екскурсій:

1. Час проведення – від однієї академічної години (45 хв.) до однієї доби;
2. наявність екскурсантів (групи або індивідуалів);
3. наявність екскурсовода, який проводить екскурсію;
4. наочність, зорове сприйняття, показ екскурсійних об'єктів на місці їх розташування;
5. пересування учасників екскурсії наперед складеним маршрутом;
6. цілеспрямованість показу об'єктів, наявність певної теми;
7. активна діяльність учасників (огляд, вивчення, дослідження об'єктів);

Крім цих загальних ознак кожний вид екскурсій має свої специфічні ознаки:

- автобусні — обов'язковий вихід з автобуса для огляду пам'ятників;
- музейні — знайомство з матеріалами, розташованими на стендах;
- впробничі — демонстрація діючих об'єктів (верстатів, агрегатів, механізмів) [12, с. 179–180].

У ході екскурсійного процесу екскурсовод допомагає екскурсантам побачити об'єкти, на основі яких розкривається тема (перша задача), почути про ці об'єкти необхідну інформацію (друга задача), відчутти значення історичної події (третя задача), оволодіти практичними навичками самостійного огляду й аналізу екскурсійних об'єктів (четверта задача), що передбачає формування в молодих людей *уміння бачити* [12, с. 181].

Практикується проведення екскурсій у Чортківському обласному педагогічному училищі імені Олександра Барвінського, яке здійснює освітню діяльність з підготовки педагогічних кадрів для області і Західного регіону України.

Більш детально охарактеризуємо екскурсію як форму поглибленого вивчення дисципліни «Основи корекційної педагогіки». Вона введена з 1 вересня 2006 р. відповідно до наказу МОН України за № 691 від 02 грудня 2005 р. «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю». В Україні дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку налічується майже 108 млн., що становить 12,2% загальної кількості дітей в країні. Здебільшого вони навчаються у спеціальних загальноосвітніх закладах. Проте, згідно з оцінками експертів, приблизно 25% дітей-інвалідів могли би навчатися у загальноосвітніх школах (за матеріалами Всеукраїнського фонду «Крок за кроком») [2].

Програма «Основи корекційної педагогіки», розроблена Інститутом корекційної педагогіки та психології НПУ ім. М. П. Драгоманова адаптована до вимог навчального процесу у ВНЗ I–II рівнів акредитації.

Відповідно світових тенденцій та національного досвіду України передбачені різні форми організації освіти і соціалізації для дітей з вадами фізичного та (або) психічного розвитку, зокрема, в умовах загальноосвітніх установ для дітей з нормальним розвитком (так зване інтегроване та інклюзивне навчання і виховання). Звичайно, в таких освітніх установах працюють викладачі з загально педагогічною та психологічною підготовкою, які з особливостями дітей із вадами психофізичного розвитку та специфікою їх навчання і виховання знайомі недостатньо. Враховуючи, що такі діти потрапляють у різні типи установ, де вони перебувають разом з нормальними і потребують спеціальної корекційно-спрямованої роботи для збереження їх розвитку, виправлення і компенсації певних вад, відхилень у процесі соціалізації, є потреба в ознайомленні майбутніх педагогів всіх спеціальностей – дошкільного виховання, початкової освіти, вчителів різних предметів основної школи – з основами такої галузі педагогічної науки, як корекційна (спеціальна) педагогіка.

При вивченні однієї з галузей корекційної педагогіки, зокрема сурдопедагогіки, ми практикуємо кожного навчального року проведення навчальної екскурсії у спеціальний навчальний заклад – Тербовлянську спеціальну загальноосвітню школу-інтернат для глухих дітей.

Екскурсія як форма роботи спрямована на вивчення студентами при керівній ролі викладача організації навчально-виховного процесу у спеціальному навчальному закладі шляхом безпосереднього сприймання і спостереження. Класифікуємо таку екскурсію. За змістом – це навчальна екскурсія; за місцем у навчальному процесі – поточна; за складом – колективна; за місцем проведення – замська; за способом пересування – транспортна; за

тривалістю – 2 – 3 години без врахування часу на поїзд; за формою проведення – екскурсія-лекція.

Проведення екскурсії включає чотири етапи.

1. Теоретико-практична підготовка: до початку екскурсії студенти вже володіють інформацією та знаннями про окремий розділ спеціальної педагогіки – сурдопедагогіку, знають мову Дактиля та деякі слова з мови жестів, ознайомлені з особливостями навчання та виховання глухих і слабочуючих дітей. Перед поїздкою студенти готують для роботи із глухими учнями дидактичні засоби навчання («Сонечко», «Метелик», «Чарівний мішечок», «Родина черепашок», «Чарівна хатинка», «Новорічна ялинка» й ін.), які залишать для користування у спецшколі. Слід зазначити, що індивідуальні засоби навчання сприяють у дітей розвитку тонкої моторики, тактильно-рухового, зорового, слухового сприйняття, покращують навички самообслуговування (уміння користуватися гудзиками, змійками, «липучками», застібками на одязі), розширюють поняття про живу та неживу природу, формують вміння орієнтуватися на площині, визначати реальні відношення тощо.

Ретельна підготовка до проведення екскурсії є важливою умовою ефективності пізнавальної діяльності безпосередньо під час екскурсії.

2. Інструктаж – ознайомлення студентів із правилами поведінки на об'єктах екскурсії. Перед поїздкою ставиться завдання: ознайомитися з формами, методами та засобами навчання глухих дітей у спецзакладі. Студенти зосереджують свою увагу на внутрішньому мікрокліматі в навчальному закладі, особливостями спілкування між групами: учень – учень, учень – вчитель.

3. Проведення екскурсії. Студенти мають можливість більш детально познайомитися з навчальною базою спецшколи, переглянути індивідуальні корекційні заняття з учнями школи на вимову звуків, складів, слів із застосуванням спеціальних звукопідсилюючих засобів. Вчителі з індивідуальної роботи показують принцип дії спеціального програмного та комп'ютерного забезпечення навчання глухих дітей, роботу програми «Живий звук». Вчителі-сурдологи ознайомлюють студентів з особливостями написання конспектів до проведення таких занять, специфікою роботи з дітьми, що мають вади слуху. Екскурсія містить бесіду директора спецшколи і вчителів із студентами.

Екскурсія передбачає перегляд короткотривалої (до 15 хв.) виховної роботи – діти цієї школи готують невеличкий концерт (танець, пісня в їх виконанні). Важливо, що студенти мають можливість відчути ауру цієї школи: як живеться дітям, як вони спілкуються мовою жестів та мовою Дактиля. Вражає тиша і спокій в школі, взаємодопомога і взаємвпругка учнів.

4. Заклучний етап пов'язаний із систематизацією та опрацюванням матеріалів екскурсії. Після завершення екскурсії у студентів залишаються відгуки, які можна записати у спеціальному зашиті. Готується настінна газета для нашого ВНЗ про проведену поїздку. Кожен студент пише звіт про результати поїздки, в якому конкретизує побачені форми, методи, прийоми та засоби навчання глухих дітей, визначає специфіку роботи вчителя з дітьми з особливими освітніми потребами. Окремим уроком проходить обговорення результатів екскурсії. Студенти училища починають усвідомлювати і розуміти світ глухих дітей.

Подібні екскурсії, як у Теробовлянську спеціалізовану школу-інтернат для глухих дітей, сприяють розвитку індивідуального духовного світу студента – майбутнього вчителя та набуття ним умінь і навичок працювати з дітьми з обмеженими фізичними можливостями.

З метою кращого вивчення студентами розділу спеціальної педагогіки – тифлопедагогіки проводиться навчальна екскурсія у ще один спеціальний заклад – Теробовлянську гімназію (спецшколу-інтернат) з поглибленим вивченням іноземної мови із збереженням класів для слабкозорих дітей. Класифікація та підготовка студентів аналогічна до попередньої методики.

Проведення екскурсії передбачає ознайомлення студентів із навчально-методичним забезпеченням гімназії та методикою роботи із слабкозорими учнями. Цікавими є технічні засоби навчання: електронно-збільшувана апаратура, основа якої – система оптично збільшуваних лінз, що підключається до комп'ютера і подає на екран монітора в десятки разів збільшене зображення. Також є мишка-сканер, водячи якою по аркушу з певною інформацією, можна побачити збільшене зображення тексту на екрані. Під час проведення уроків вчителі для кращого сприймання матеріалу застосовують індивідуальні збільшувальні лінзи, а у зошитах

ВИВЧАЄМО ДОСВІД

виконують розліновування для кращого та грамотного написання літер, цифр на уроках української мови, математики і т. д. Студентів знайомлять з основними принципами адаптації наочного матеріалу для дітей із порушеннями зору:

- зображення на малюнках повинні мати оптимальні просторові й тимчасові характеристики (яскравість, контраст, колір, структура, співвідношення елементів). Контрастність пропонованих об'єктів і зображень стосовно тла має бути від 60 до 100 %.

Негативний контраст краще;

- краще сприймаються заповнені, силуетні фігури, ніж контурні;
- дотримання в зображеннях пропорційності за величиною, кольором та формою відповідно до реальних об'єктів.

Студенти спілкуються з психологом, вчителями-реабілітологами, учнями школи. Після завершення поїздки здають звіт про особливості навчання та виховання слабозорих дітей, описують роль вчителя при проведенні корекційних та психотерапевтичних заходів.

Вищеописані екскурсії мають позитивний вплив на студентів училища, оскільки сприяють формуванню духовних цінностей: милосердя, бажання допомогти, турботу, щирість, співчуття, доброту тощо. Відгуки про поїздки: «Завдяки цій екскурсії я знову, вже вкотре, зробила один і той же висновок, що ми, люди, на жаль, ніколи не цінуємо те, що маємо!» (М. Головацька); «Спасибі вам, шановні педагоги, що не боїтеся такої нелегкої праці, віддаєте свою любов, ніжність, людяність, теплоту сердець хворим діткам!» (М. Швець); «Дитинство... Яка прекрасна пора. Напевно кожен із нас хотів би ще повернутися в цей чарівний і безтурботливий світ. «Кожна дитина, не маючи ніяких турбот і проблем, радіє життю: вона бігає, стрибає, малює, вшиває, ходить з друзями на прогулянку, весело проводить час. Але виникає питання: «Чи всі діти мають змогу повноцінно жити на цьому світі?» На превеликий жаль, є багато дітей, які не можуть вільно ходити, бігати, рухатися, мислити так, як це роблять інші діти» (М. Вацків, Н. Цюрейко).

У процесі позанавчальної екскурсії незамінним джерелом виховання духовності є залучення студентів до естетичних та етичних переживань красою мистецтва. Цьому сприяють, зокрема, поїздки до святих місць рідної землі, передусім, відвідування Почаївської Успенської лаври та Зарваницького Марійського духовного центру в Тернопільській області.

Завдання екскурсій: збагатити знання студентів про духовні центри рідного краю; ознайомити майбутніх вчителів із іконописом та архітектурою храмів; приклясти до чудотворних ікон (Зарваницької Матері Божої та Почаївської Матері Божої); розвивати спостережливість, естетичні смаки; актуалізувати пізнавальні інтереси; формувати духовний та релігійний світ студента.

Позанавчальна екскурсія має наступну класифікацію: 1. За змістом: оглядова (багатопланова) з використанням історичного та сучасного матеріалу, демонстрації різноманітних об'єктів – пам'яток історії та культури. Показ церков та ознайомлення з історією виникнення чудотворних місць здійснюється екскурсивним, що дає загальне уявлення про населений пункт, область, державу загалом. 2. За складом та кількістю учасників – колективна для студентів групи (до 25 студентів). 3. За місцем проведення – комплексна. 4. За способом пересування – транспортна. 5. За тривалістю – до 4 годин.

Під час екскурсії в Зарваницький Марійський духовний центр студенти знайомляться з розповіддю про появу чудотворної ікони Матері Божої. Сприймання краси як цінності відбувається при відвідуванні собору Зарваницької Матері Божої, парафіяльної церкви Пресвятої Трійці та дерев'яної церкви Різдва Івана Хрестителя. Під час споглядання чудотворної ікони Розп'яття Спасителя та Матері Божої у студентів виникають естетичні переживання від сприймання краси іконопису. Недарма протягом століть Зарваниця славиться як духовний християнський центр. Вона стала твердиною віри, високої моральності та культурного розвитку [3].

Відвідування Почаївської Свято-Успенської лаври знайомить студентів із красою та величиною архітектури. Всередині Успенський собор вражає багатством живопису, ліній, граней, ярусів, геометричних форм. Гра ліній, контрасти світла й тіні створюють дивне враження краси і величі. У центральному нефі справа за невеликою латунною загорожею міститься позолочений ковчег, що прикриває стопу Матері Божої, а над ним — великий бронзовий барельєф, який зображує появу Діви Марії на Почаївській горі. Над царськими воротами іконостасу в позолоченому кіоті знаходиться Почаївська ікона Божої Матері. Ця краса, це творіння дійсно підносять людину, дарують їй естетичну насолоду, бажання оглядати ще і ще

не один раз цю святиню. Естетичні переживання формують в студентів відчуття прекрасного, піднесеного, в них виникають теплі почуття до чудотворної ікони.

Як показує досвід, проведення позанавчальних екскурсій святими місцями має велике значення для становлення християнської духовності особистості індивіда. В емоційній пам'яті студентів закарбовуються чудотворні ікони, легенди та розповіді екскурсоводів про відвідувані місця. Виховна сила мистецтва сприяє формуванню позитивних емоцій, естетичних переживань тощо. В процесі екскурсії у Почаїв і Зарваницю в молодих людей впробляється етико-естетичне ставлення до життя і своєї діяльності, формується моральна культура, толерантне ставлення до інших культур і традицій. Водночас навчальні та позанавчальні екскурсії сприяють підтримці здібностей і культурної творчості особистості спрямовані на особистісний саморозвиток, становлення духовності майбутнього педагога-професіонала.

Подальші наукові пошуки пов'язані із дослідженням шляхів ефективного залучення дітей і молоді з особливостями психофізичного розвитку до культурних надбань християнства засобами навчальних екскурсій, а також науково-методичного забезпечення підготовки майбутніх вчителів (психологів, соціальних педагогів) до проведення інклюзивної освіти та роботи у позашкільних освітніх закладах, клубах, різних громадських центрах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікіпедія [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>
2. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ussf.kiev.ua>
3. Гоичар О. Собор: роман / О. Гоичар. – К.: Веселка, 1992. – 286 с.
4. Гоичаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гоичаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник. – 2-е вид., перероб. і доп. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К.: Знання-Прес, 2003. – 418 с.
6. Мазоха Д. С. Педагогіка: навч. посібник для студентів вузів / Д. С. Мазоха, Н. І. Опанасенко. – К.: ЦУЛ, 2005. – 232 с.
7. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання. – 2-е вид., перероб. і доп. / О. Я. Савченко. – К.: СПД Богданова А. М., 2009. – 226 с.
8. Сухомлинська О. В. Духовно-моральне виховання дітей та молоді: загальні тенденції та індивідуальний пошук / О. В. Сухомлинська. – К.: Добро, 2006. – 43 с.
9. Юзик О. П. Навчально-виховні екскурсії в початкових школах України у 20 – 30-х роках ХХ ст. О. П. Юзик // Науковий вісник Чернівецького університету. Сер: Педагогіка і психологія. – Чернівці: Рута, 2003. – Вип. 159. – С. 191–197.
10. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. М. Фіцула. – К.: Вид. центр «Академія», 2001. – 528 с.
11. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів педагогічних спеціальностей / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

УДК 37.013 (045)

Л. В. КРАВЧУК

ТВОРЧЕ ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Проаналізовано основні напрями використання історичного досвіду іношомовної підготовки учнів в сучасній школі. Досліджено теоретичний доробок і практичний досвід минулого, розкрито його позитивні та негативні тенденції. Визначено пріоритетні педагогічні цінності попередньої системи шкільної освіти, що можуть бути творчо використані для оптимізації й удосконалення навчання і виховання у нинішній українській школі.

Ключові слова: іношомовна підготовка, педагогічний досвід, ідеологізація, політизація, навчальний процес.